

On Beşinci Risale

Fifteenth Risale

Mehmet KANAR

Yeditepe Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Ahi Evran bu risalesinde insan hakikati üzerinde durur; insanın kalıcılık için yaratıldığını, bu hakikatin ölümle yok olmayacağını vurgular ve bir hadisle bu fikri destekler. İnsanın neş'et (doğum ve sonraki birkaç aşama) merhalelerinden ma'ad (geri dönüş) merhalesine kadarki yolculuğunu açıklar; âyetlerle, beyitlerle, şiirlerle destekler. Risalenin ortalarında âlimler ve velîler ile cahiller ve ahmakların dünya malını kullanmalarını örnekle anlatırken kendi asıl mesleğine değinir. Engerek zehirinden panzehir yaptığını dolaylı olarak belirtir.

Yazma eserin hattı Selçuklu neshidir. Dil ise o dönemin Derî Farsçasıdır. Cümleler kısa ve özür.

Bu çalışmada şiirlerin Farsça okunuşları Latin harfleri ile verilmiş, vezinleri gösterilmiştir. Mümkün olduğu kadar şiir çevirilerinin manzum olmasına özen gösterilmiştir.

Kur'ân âyetlerinin Türkçe meallerinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesindeki Kur'ân meâlî esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahi Evran, yazma eser, Risale

ABSTRACT

In this treatise, Ahi Evran focuses on human reality; he emphasizes that humans were created for permanence and that this truth will not disappear with death, and he supports this idea with a hadith. It explains the journey of man from the stages of *neş'et* (birth and the next few stages) to the stage of *ma'ad* (return) and supports it with verses, couplets, and poems. In the middle of the treatise, he touches upon his main profession while explaining with examples the use of worldly wealth by scholars, saints, and ignorant people and fools. He indirectly states that he made an antidote from viper poison.

The calligraphy of the manuscript is Seljuk abrogation. The language is Persian of that period. Sentences are short and concise.

In this study, the Persian readings of the poems are given in Latin letters and their meters are shown. Care has been taken to ensure that poetry translations are in verse as much as possible.

The Turkish translations of the Qur'anic verses are based on the Qur'anic translation on the website of the Presidency of Religious Affairs.

Keywords: Ahi Evran, manuscript, Risale

BAŞLANGIÇ VE SON HAKKINDA

Esirgeyen, Bağışlayan Allah Adıyla

Şükredenlerin ve zikredenlerin hamdi ile Allah'a hamdolsun. Yarattığı en hayırlı varlık olan Muhammed ile onun güzel, tertemiz ailesine salat, selam olsun.

Değerli evlat! Allah seni iki dünyada da mesut bahtiyar etsin, Ruhülkudüs'le teyit etsin.

Şunu bilmelisin: Bütün peygamberler, velîler, alimler, hakîmler (Hepsine selam olsun; Allah hepsinden razı olsun) ittifak halindedir. Yüce Allah tarafından indirilmiş bütün kitaplar da aynı şeyi söyler: İnsanın hakikatine "ilahi ruh", "Rabbanî latif", hakîmler ise "konuşan nefis" (nefs-i nâtika) der. İnsanın hakikati ölümle yok olmaz. İnsan ebedî kalıcılık için yaratılmıştır. Onun akibetinde ebedi saadet veya ebedi şekavet [bedbahtlık] vardır.

Geliş Tarihi/Received: 16.08.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 22.09.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 26.10.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Mehmet KANAR
E-mail: profkanar@gmail.com

Atıf: Kanar, M. (2023). On beşinci risale.
A Journal of Iranology Studies, 19, 1-6.

Cite this article as: Kanar, M. (2023).
Fifteenth Risale. *A Journal of Iranology
Studies*, 19, 1-6.

Content of this journal is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

H. Muhammed (sav) bu anlamda şöyle buyurur: “İnnekum ħulikutum li'l-ebed. Ve innemâ tunkalibüne min dârin ilâ dârin” Bu hadis şu anlama gelir: “Siz kalıcılık için yaratıldınız. Ölmekle gani dünyadan baki dünyaya nakledilirsiniz.”

Demek ki ruhların hakikati ya hüccet ve kanıt yoluyla, ya keşif ve kesin beyan yoluyla bilinir; Yüce Allah'ın onu yokluk için yaratma-dığı tahakkuk eder.

“Ĥulika'n-nâsu li'l-bekâi fedallet yahsebûnehâ li'n-nefâzi. İnnemâ munkalibüne min dâri a'mâlin ilâ dâri şakvetin ev reşâdin.” Bu hadisin manası şudur: İnsanlar yaratıldı, sonra yoldan çıktı. Sanıyorlar ki yok olmak (fenâ) için yaratıldılar. İnsanlar ölünce “Dünya” denilen ameller diyarından ahiret diyarına saadet veya şekavet için nakledilir.

Şunu bilmek gerek: Üç türlü “neş'et” vardır. Birincisi neş'et-i his-sîdir. Buna dünya derler. Şimdi bu haldeyiz. Bu neş'etin hükmü doğum vaktinden başlar, ölüm vaktine kadar devam eder. Bu neş'etten maksat, insanın nefsinde kemale ermesidir. İbadet ve kulluk için gerekenleri yerine getirir. Ahiret hazırlığını yapar; geri dönüş (ma'âd) azığını hazırlar.

H. Peygamber de bu konuya işaret etmektedir. “ed-Dunyâ mezra'atu'l-âhire” Yani dünya ahiretin tarlasıdır; ahiret için dünya tarlasının mahsüllerinden yararlanılır.

İkinci neş'et “Berzah”tır. Yüce Allah şöyle buyurur: “Ve min verâihim berzahun ilâ yevmi yub'asûn”¹ Bu ayetin manası şudur: İnsanlar öldükten sonra Berzah'a gelir. Dirilecekleri güne kadar insanları mezarından fiilleri, halleri, ahlakları ile birlikte belirgin olarak görürler.

Yüce Allah bir ayetinde şöyle buyurur.² “Yevme tecidu kullu nefsin mâ 'amilet min ħayrin muhdara. Ve mâ 'amilet min sû'in teveddu lev enne beynehâ ve beynehu emeden ba'îdâ. Ve yuhazzirukumu'llâhu nefsehi. Vallâhu ra'ûfun bi'l-ibâd”³ Bu ayetin manası şudur: Bir gün gelir, yani kıyamet günü olur; her nefis dünyada yaptığı kötülükten dolayı o kötülükle arasında uzaklık bulunmasını ister. İyi ahlak sahibiyse, iyi fiillerde bulunmuşsa, mezarında bu iyilikleriyle munis olur, daima rahatlık bulur. Kötü ahlaklıysa, kötü fiillerde bulunmuşsa, kötü bir yakınlık onun munisi olur; her an onu incitir. Hissî kuvvet perdesi önünden kaldırıldığına kâfir-sen, cehennemi bulursun; müminsen cenneti görürsün. İnsanın iç dünyasında ne varsa, ortaya çıkar. Dünyada yaptığı ne varsa, görür. Karanlık gecede kiminle aşık attığı gündüz gibi aşikâr olur. Münkir ile Nekir'in sorgusu, Ravza (bahçe), hufre (çukur) bu neş'ette olacaktır.

Üçüncü neş'et, haşır yani ölümlerin diriltilmesidir. Kur'ân-ı Mecîd bu neş'etin gerçekleşmesini, halkın olan biteni inkâr şeklini haber verir. “Evelem yere'l-insânu ennâ ħalaknâhu min nutfetin. Feizâ huve ħasîmun mubîn. Ve daraba lenâ meselen ve nesiyehalkahu.

Kâle men yuhyi'l-izâme ve hiye remîm”⁴ Bu ayetin manası: İnsanlar kendilerini nutfе damlasından yarattığımızı görmedi mi? Onlar bize husumet güdüyor, darbimesel getiriyor; kendi yaratılışlarını unutarak “Çürük kemikleri kim diriltebilir?” diyorlar.

“Kul yuhyi'he'llezî enşâhâ evvele merretin ve huve bikulli ħalkin 'alîm”⁵ Ya Muhammed söyle onlara; ilk defa yoktan var eden Yüce Allah çürümüş kemikleri diriltebilir.

Bu “neş'et”in hükümleri çok acayıptır. Akıl bunları idrak edemez. Bütün peygamberler ile velîler bu günün gerçekleşeceği hususunda ittifak halindedir.

“Kul inne'l-evvelîne ve'l-âĥirîn lemecmû'üne ilâ mîkâti yevmin ma'lûm”⁶

“Kıyamet” lafzının basiret sahiplerine göre delalet ettiği müşterek anlamı vardır; yani adı geçen bu güne denir. Buna küçük kıyamet de derler. “Men mâte fekad kâmet kıyâmetehu” sözü buna işaret eder. Yani “Kim ölürse, onun kıyameti kopar.” Cennet, Cehennem, Sırat, Mizan ve hesap büyük kıyamet günü olacaktır. Cennetin lezzetlerini anlatmak aklın ölçülerine sığmaz.

Şiir

Dilâ tâ key derin menzil firîb-i ĩn u an bînî?

Yekî zin çâh-i zulmânî burûn şev tâ cihân bînî?

[Gönül! Şu dünyada ne kadar kanacaksın onun bunu aldatmasına?

Çık şu karanlık kuyudan; dünyayı gör artık sonunda.]

Sahîh-i Müslim'de H. Muhammed'in şöyle dediği aktarılır: “Cennetlikler Cennete girdiğinde münadi seslenir: Ey Cennet ehli! Bundan böyle hep diri kalır, ölmezsiniz; hasta olmazsınız. Hep genç kalır, yaşlanmazsınız. Güzel güzel yaşar, umutsuzluğa düşmezsiniz.”

Aziz evlat! Allah sana olgunluk versin; seni nefsinin şerrinden kurtarsın. Alemin, alemdeki varlıkların yaratılışından maksat, melekler, peygamberler, velîler (Allah'ın selamı onlara olsun; Allah onlardan razı olsun), marifet sahipleri ile ibadet edenlerdir.

Ayet: “Ve mâ ħalaktu'l-cinne ve'l-inse illâ liya'budûnî.”⁸ Yani cinleri ve perileri bana ibadet etsin, beni tanınsınlar diye yarattım.

Davud aleyhisselam bu alemde göçerken Yüce Rabbine sordu: “Yarabbi; halkı niçin yarattın?” Nida geldi izzet sarayından: “Ben gizli bir hazineydi; bilinmek istedim.”

Buradan da anlaşıldığı gibi bu alemin yaratılışından maksat melekler, peygamberler, marifet ve ibadet sahipleridir. Geriye kalan insanlar onların tufeylisi (asalağı) konumundadır; alemin mamurluğu için yaratılmışlardır. Bunlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Yerler, uyurlar; bu aleme niçin geldiklerini bilmezler. “Ulâike ke'l-en'âmi bel hum adal”⁹ Madem ki bir iş için yaratıldın, içine

1 [Kur'ân, Mü'minun, 23/100] Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.

2 Ayet tercümelerinde TC Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesine koyduğu Kur'ân Mealinden yararlanılmıştır.

3 [Kur'ân, Âli İmran, 3/30] Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister. Yine Allah, sizi kendisine karşı dikkatli olmanız hakkında uyarmaktadır. Allah kullarını çok esirgeyicidir.

4 [Kur'ân, Yasin, 36/77-78] İnsan bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?”

5 [Kur'ân, Yasin, 36/79] De ki: Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmışı hakkıyla bilendir.

6 [Kur'ân, Vâkıa, 56/49-50] De ki: Şüphesiz öncekiler ve sonrakiler, mutlaka belli bir günün belli bir vaktinde toplanacaklardır.

7 Bu beyit Senai (1072-1131)'ye aittir. Beyitteki “menzil” kelimesinin yerine matbu eserlerde “zindan” kelimesi geçmektedir. Vezni: Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün.

8 [Kur'ân, Zâriyat, 51/56] Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.

9 [Kur'ân, A'raf, 7/179] İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar.

emanet sırrı ile hilafet nuru emaneten yerleştirildi, o ilahi nuru ve kutsal sırrı nefis arzularının karanlığında yitirme.

Şiir

To be gevher verâ-i do cihanî
Çi konem kadr-i ĥod nemîdânî¹⁰
[Gevherce iki dünyanın ötesindesin
Ne yapayım; kendi değerini bilmezsin!]

Dünya sevgisi suladığın habis ağacı susuzlukla zayıflattığın, takva makasıyla beşeri bağlılığın karanlık giysisini bir bir kestiğin, Rabbanî latif şahbazı Hakk'a kulluk kanadıyla uçurduğun, kuruntuya, hayale kapılmadığın, hayvani zevkleri elinin tersiyle ittiğin, ulûhiyetin kutsal izzet nurlarının girdiği yer olan gönül evini tabiatın pisliklerinden, çerçöpünden tecrid süpürgesiyle süpürdüğün zaman Hazreti Hakk'a layık biri olursun. Sultanla oturup kalkan birinin tabiat külhanında şehvet pisliklerine bulanması büyük ayıptır. Hakiki lezzetler seni istiyor, oysa sen kaçırıyorsun. Mecazi lezzetler senden kaçıyor, sen ona asılmaya çalışıyorsun.

Bazı peygamberlere vahiy gelmiştir. "Ey insanoğlu! Himmetin ne kadar az! Nefsin ne kadar hasis! Ben seni istiyorum; sen benden kaçırıyorsun. Benden başkası seni kovuyor; sen ona dönüyorsun. Bugün seçme hakkı senin elindeyken bir şeyler yapmazsan, "Ve'l-emru yevmeizin lillâhî"¹¹ ayetinin ululuk eli senin zan perdeni üzerinden kaldıracak, münadî seslenecek: "Limeni'l-mulku'l-yevme lillâhî'l-vâhidî'l-kahhâr"¹² Yani mülk kimindir? Hiç kimsenin değil, sadece Yüce Allah'ındır. İşte o zaman "Yâ hasretâ 'alâ mâ ferrattu fi cenbillâhî."¹³ "İşlediğim kusurlardan dolayı Allah'ın katında vay halime!" diye dövünmenin faydası olmaz.

Nazım

Tâ key nâled zi gusse gamĥâre dilet
Der yâb ki nîst geşt yekbâre dilet
İmrûz eger to çâre-yi dil nekonî
Ferdâ ki kened cân bîçâre dilet
[Daha ne kadar inlesin kederden gamlı gönlün?
Anla bunu artık; yok oldu birden gönül
Bugün bulamazsan gönlüne bir çare
Yarın can çekişir biçare gönlün]

"Yâ eyyuhellezîne âmenû enfikû mimmâ razaknâkum min kabli en ye'tiye yevmun lâ bey'un fîhi ve lâ ĥulletun velâ şefâ'atun ve'l-kâfirüne humu'z-zâlimûn"¹⁴ Manası şudur: Alışverişin, dostluğun, birbirine şefaatin işe yaramadığı gün gelmeden önce size rızık olarak nasip ettiklerimden fazlasını harcaşın.

Nazım

Pîş ez an k'in cân-i 'ozrâver furû mâned zi nutk
Pîş ez an k'in çeşm-i 'ibretbîn furû mâned zi kâr¹⁵
[Bu bahaneci can konuşamaz hale gelmeden önce
Bu ibret gören gözler göremez olmadan önce]

Peygamber aleyhisselam buyuruyor: "Zenginken yoksulluk günü, sağlıklıyken hastalıklı günü, gençken ihtiyarlık günü, dünyadayken ahiret günü için azığını hazırla."

Nazım

Hîç oftedet ey dil ki zi cân ber ĥîzî
Merdî konî, ez sûd u ziyân ber ĥîzî
Tersem ki zi bes bâd-i hevâ peymûden
Nâgâh ço gerdî zi miyân ber ĥîzî
[Başına gelir mi gönlüm canından bezdiğin?
Erkeklik edip zarardan, kârdan geçtiğin?
Korkarım havanda su döveyim derken
Ansızın toz gibi ortadan kalkıverirsin]

Dünyanın batıl hayalleri. İşte Şeytan bununla gaflet ve aldaniş afyonunu emeller şarabına katarak insanoğlunun boğazına boşaltıverir.

"Ya'iduhum ve yumenniĥim. Ve mâ ya'iduhumu's-şeytânü illâ gurûrâ"¹⁶ Yani şeytan fesatlık için vaatte bulunup arzulandırır. Şeytan ancak aldatmak için vaatte bulunur.

Renklerin en seçkinine sahip olan evlat! Allah, kendisine yaptığın manevi yolculukta seni desteklesin. Aman aman! Dünyanın alavere dalaveresinden sakın!

Beyit

Donyâ zen-i pîrest; çi bâşed ger to
Bâ pîrezenî uns negîrî do se rûz
[Dünya bir kocakarıdır; ne olur sanki sen
İki üç gün bir kocakarıyla ülfet etmesen!]

Resul aleyhisselam buyuruyor: "Dünyada gurbete çıkmış gibi veya yolcu gibi ol. Say ki sen de mezarlıkta yatanlardansın."

Sakın dünyanın saçma sapan lezzetlerine aldanırım deme! Dünya hakikatinin misali böyledir. Kadîm olan Kur'ân da bunun haberini verir: "Mesele'l-hayâtî'd-dunyâ kemâ'in; enzelnâhu mine's-semâi feĥteleta bihi nebâtû'l-ardi."¹⁷ Yani dünya hayatı yağdırdığımız yağmura benzer. Yağmur suyuyla bitkiler yeşerir. İnsanların ve hayvanların içtiği bu su sayesinde yeryüzü yeşerir. İnsanlar yeşertme gücüne sahip olduklarını sanır. Yani otlar, hububat yağmur sebebiyle yeşerir; yeryüzü süslenir: sonra her şey yok olur. Dünya denilen cehennemden ancak Allah'ın ipine sarılarak kurtulmak mümkündür. "Va'tasimû bihablillâhî cemî'an."¹⁸ Nefis isteği karanlıklarından ancak Resul aleyhisselama uyarak kurtulmak mümkündür.

Nazım

Çeng der gofte-yi Yezdân u Peyamber zen u rev
Kanç Kur'ân u ĥaber nîst, fesâdest u heves
Evvel u âĥîr-i Kur'ân zi çi bâ âmed u sin
Ya'nî ender reh-i dîn rehberitan Kur'ân bes
[Allah'ın, Peygamber'in sözüne sarılı; git yoluna
Fesattır, hevestir o şey Kur'ân'da, Hadiste yoksa
Neden "ba" ile "sin" var Kur'ân'ın başında, sonunda
Yani yeterlidir, rehberiniz Kur'ân olsun din yolunda]¹⁹

10 Feilâtün Mefâilün Fa'lün

11 [Kur'ân, İnfitar, 82/19] O gün buyruk yalnız Allah'ındır.

12 [Kur'ân, Mümin, 40/16] Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hakimiyeti altında tutan Allah'ındır.

13 [Kur'ân, Zümer, 39/56] Allah'ın yanında, işlediğim kusurlardan dolayı vay halime!

14 [Kur'ân, Bakara, 2/254] Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık verdiklerimizden Allah yolunda harcaşın. İnkâr edenler ise zalimlerin tâ kendileridir.

15 Bu beyit Senâî'ye aittir. Vezin: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün.

16 [Kur'ân, Nisâ, 4/120] Şeytan onlara (birçok) vaatte bulunur ve onları kuruntulara sürükler. Oysa şeytan ancak aldatmak için onlara vaatte bulunuyor.

17 [Kur'ân, Kehf, 18,45] Ayetin tümünün tercümesi: Onlara dünya hayatının örneğini ver. (Dünya hayatı) gökten yağdırdığımız yağmur sebebi ile yeryüzü bitkilerinin boy verip birbirine karışması, fakat sonunda bütün bu canlılığın rüzgârın savurduğu kuru bir çerçöpe dönmesi gibidir.

18 [Kur'ân, Âli İmran, 3/103] Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'ân'a) sınımsız sarılın.

19 Burada Farsça'da "yeter, kafi" anlamına gelen "bes" kelimesiyle sanat yapılmıştır.

Şu hususu da bilmek gerekir: Dünya malı ve eşyası, mal ve eşya olduğu için eleştirilmez. İnsanın eşyaya olan ilgisi ve sevgisi eleştirilir. Şeriat sahibi Hazreti Peygamber aleyhisselam bu bağlamda şöyle buyurmuştur: “Hubbu’d-dunyâ re’su kulli hâtiatin” Yani “Dünyayı ve dünya malını sevmek bütün günahların başında gelir.” Kim dünya malını din yolunda alet ederse, o cismin güzelliklerinden yararlanmazsa, “Ve mimmâ razaknâhum yunfikûn”²⁰ ayeti doğrultusunda cismin karşısındadır; görünüşte dünyada olsa da, gönlü yücelerdedir. “İnne lillâhi ‘ibâden ebdânuhum fi’d-dunyâ ve kulûbuhum ‘indallah” yani Yüce Allah’ın öyle kulları vardır ki bedenleri dünyadadır; kalben yüce Allah’ın katındadır. İstekleri için değil, Allah için yaşarlar. Her şeylerini Allah’ın rızası için harcarlar. Kuşkusuz dünya malı ahiret talebinde büyük bir yardımcıdır. Dönülecek yer ise onun yüce melekût alemidir. Kim dünya malını şeytanların yolunda alet olarak kullanır, bütün vaktini nefsi-emmarenin [emredici nefsin] taleplerini ve lezzetlerini elde etme yolunda geçirirse, bu aşağılık dünyanın ötesinde bir başka alem olduğunu bilmezse, “Ya’lemûne zâhîren mine’l-hayâti’d-dunyâ ve hum ‘ani’l-âhîreti hum gâfilûn.”²¹ Onlar dünya hayatının ancak dış yönünü bilirler. Ahiret konusunda ise tamamen gaflettedirler.

Sonra şöyle bahane bulurlar.

Utruk lezzete’s-sahbâi nakden bimâ va’adûhu min lebinin ve hâmrin

Hayâtun summe mevtun summe neşrun hadîsun hürâfetun ya Ummu ‘Amr

[Amr’ın anası! Meyi terkedecekmışsin. Peşin olan içkinin lezzetini süt ve içki vaadine inanıp terketme. Hayat buradadır. Bundan sonra ölüm, ölümden sonra dirilmek olacaktı! Palavra!]

Böyle sözlerden Allah’a sığınırım. Onun döneceği yer Cehennem dibi olacaktır. Onun eline geçecek şey elemli bir azaptır. Bu alemin alakalarının karanlık pençeleri onu baş aşağı en derin çukura doğru çeker. “Velev terâ izi’l-mucrimûne nâkisû ru’ûsihim ‘inde rabbihim.”²²

Alimlerin, velîlerin, cahillerin ve ahmakların dünya malını kullanması şuna benzer: Bilgili bir doktor engerek yılanından panzehir yapmak isterse, ilminin gerektirdiği şekilde hareket eder; belirli bir yöntemle yılanı avlar; başının ve kuyruğunun bir kısmını atar. Daha sonra geri kalan kısmı kaynatır, tıbbî kurallara göre panzehir terkiğini hazırlar. Böylelikle zehirlenme tehlikesi bertaraf edilir. Aptal cahil biri doktorun yaptığını, yılan avını görür ama tabibin maksadından haberdar değildir. Sanır ki hekimin yılan avlamaktan amacı yılanın derisindeki hoş nakışları seyretmektir. Körü körüne elini yılanın derisine uzatır. Yılan da onu sokarak öldürür. Bu bakımdan halkın çoğu için şöyle denilmiştir: “Dünyadan sakın! Çünkü Harut ile Marut’tan daha iyi sihirbazdır.”

Sana bütün nasihatım şudur: Sen çocuksun ve ev rengarenk. “Yâ eyyuhe’n-nâsu; inne va’dallâhi hakkun felâ tegurrennekumu’l-hayâtu’d-dunyâ ve lâ yegurrennekum billâhi’l-garûr.”²³

20 [Kur’ân, Enfâl, 8/3] Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir.

21 [Kur’ân, Rûm, 30/7]

22 [Kur’ân, Secde, 32/12] Ayetin tamamının tercümesi: Suçlular Rablerinin huzurunda boyunlarını büküp “Rabbimiz! (Gerçeği) gördük ve işittik. Artık şimdi bizi (dünyaya) döndür ki salih amel işleyelim. Biz artık kesin olarak inanmaktayız” dedikleri vakit (onları) bir görsen!

23 [Kur’ân, Fâtır, 35/5] Ey insanlar! Şüphesiz Allah’ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın! Sakın çok aldatıcı (Şeytan) Allah hakkında sizi aldatmasın!

Nefis isteklerinin karanlıklarından sıyrılmış olan basiret sahibi alimlere dünya malından yararlanmak zarar vermez.

Hâce Ahmed-i Gazzâlî’ye²⁴ sordular:

- Bütün gün dünyayı kötüler durursun. Halkı dünya bağlarından koparmak için teşvik edersin. Oysa tavlanda bu kadar at ile katır bağlı. Bu nasıl iştir?

Cevap verdi:

- Tavlanın kazığını yere çaktım, gönlüme değil!

Beyit

Der dil becoz ez yekî neşâyed ki buved
Der hâne eger hezâr bâşed, şâyed
[Bulunmamalı gönülde bir taneden başka
Yakışır evde bin kişi bulunsa da].

Zamanenin azizi! Şunu bilmelisin: Bazıları amelden yana müflistir; iyi kul hallerinden uzaktır; yüceliklerden nasibini almamıştır; isteklerine uyarlar; dilde müslüman, gönülde müşrik olurlar. “Ve men kâne fi hâzihi a’mâ fehuve fi’l-âhîreti a’mâ ve edallu sebîlâ.”²⁵ Dünyada yol görmezler; kördürler. Ahirette daha da gümrak olurlar. “Li meni’l-mulku”²⁶ nidası kulaklarına gelmedikçe uyanmazlar.

Nazım

Derdâ vu dirîgâ ki ezin hâst u nişest
Hâkîst merâ ber ser u bâdîst be dest
[Yazık, çok yazık! Ha otur, ha kalk diye
Toprak var başımda; hava kaldı elimde!]

Önemsiz şeyler yüzünden iyilik yapmaktan geri kalmak ağır bedel-ler getirir. Fani olanı baki olana tercih etmek pişmanlık getirir.

Beyit

Hâsil zi miyân-i kâr bâ sad derdîm
Ber bîhude omrî be ziyân âverdîm
[Bunca işin gücün hasılı yüz derdimiz var
Boşu boşuna yitirdiğimiz ömrümüz var]

Bundan daha fazla gaflete düşmek, saadet getirmez.

Nazım

Tâ râst konî kâr-i cihân dîr şevd
Çon dîr şevd dilet zi mâ sîr şevd
[Yoluna koyayım derken dünya işini vakit geç olur
Vakit geç oldu mu gönlün de bizden soğur]

Yüz yıllık hayatta ebedi azabı satın almak hüsrân getirir; halkın rızası alayım derken Halık’ın gazabını üstüne çekmek mahrumluk getirir. “Sen iki katip meleğe yazdırıyorsun. Rabbine ne yazıyorlar? Bak bakalım, ne görüyorsun, ne yazıyorlar?”

Beyit

Çon şîşegerîst tovbe-yi mâ peyvest
Doşvâr tevân kerden u âsân şikest²⁷

24 Ölm. 1126. Meşhur İmam Gazzalî’nin kardeşi.

25 [Kur’ân, İsrâ, 17/72] Kim (gerçekleri görmeyerek) bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür; yolunu daha da şaşırıştır.

26 [Kur’ân, Mümin, 40/16] Mülk kimindir?

27 Bu beyit Mevlana’ya ait rubainin parçasıdır. Rubainin tercümesi:

Dedi ki: Tövbeyi bozdu, yine sarhoş geldi
Beni sarhoş görünce ellerini birbirine vurdu
Bizim tövbemiz benzer camcının haline
Kolaydır kırması, yapması güçse de

[Bizim tövbemiz benzer camcının haline
Kolaydır kırmayı, yapması güççe de]

Lokman Hekim²⁸ oğluna öğüt veriyordu: “Ölümün ne zaman başına geleceğini bilemezsin. Bu yüzden apansız gelmeden önce hazırlıklı ol.” Demek ik ölüme hazır olmak, onun baskın yapmasından sakınmak gerekir; bu bir şarttır. Mezardaki yalnızlığı hatırlamak lazımdır. “Ati'nallâhe ve ati'ne'r-resûle” (Keşke Allah'a, Resûlüne itaat etseydik!) demeden önce, ölüm meleği gelmeden önce hazırlanmak şarttır.

“Lev lâ ahhertenâ ilâ ecelin karîb”²⁹ “Haber verseydin de sadakamı verir, salih kişilerden olurdu” demek yersizdir.

Mısra

Tersem ki ço bîdâr şevî, rûz buved³⁰

[Korkarım, gün biter uyandıgında.]

Beyt

Cihân hoş est velîken zevâl mâlik-i üst

Bekâ hoş est velîken fenâ fezlîk-i üst

[Dünya hoştur ama yokluk onun malikidir

Kalıcılık hoştur ama yokluk onun tamamlayıcısıdır.]

Ölü tabuta koyulup mezar başına götürülene kadar Yüce Allah ona kırk soru sorar. Soruların ilki şudur: “Halkın baktığı elbiseni temiz tuttu. Benim baktığım yer olan gönlünü bir saat olsun, temiz tuttu mu? Ömrünü neyle geçirdin?”

Büyük seyyid Ebû Zer Gıfârî³¹ (Allah ondan razı olsun) derdi ki: “Mezarda yatanlara mücavir ol. Böylece sana ahireti hatırlatır. Ölmüşlerin cenazesine katılı; belki seni hüzünlendirir.”

Kim ahiret için hüzünlenirse Yüce Allah'ın gölgesine sığınmış olur. Lokmada da ihtiyatı elden bırakmamak lazımdır. Haramın altında birini terk etmek iki yüz yıllık ibadetten hayırlıdır. Çok ağlamak faydalıdır. “Felyedhakû kalîlen ve yebkû kesîrâ”³²

Üç haslet insanı helake götürür. Şuhhu mutâ (hasisliği tabiat edinmek), ittibâ-ı nefis (nefis arzusunun peşinden gitmek), i'câbu'l-mer'i binefsihi (kişinin kendini ve ibadetini beğenmesi).

Şiblî³³ (Allah rahmet eylesin) “Cimri asla şehit olamaz” der. Ekmeği terk etmeyen biri canını nasıl terk eder?

Aziz evlat! Allah seni güçlü kılsın; kendini anlayıp tanımalısın. Bunu beceremeyenler insanlara acı çektirir; ahlak güzelliği kalmaz; sohbet alametleri yok olur gider. Bu devirdeki dostların en alçağı görünüşte dost ama gizliden gizliye düşmandır. Senden kötülük gördüler mi ifşa ederler; iyilik görürlerse, üstünü örter, saklarlar.

28 Kur'an'da ve halk efsanelerinde adı geçen, Hızır gibi değer verilen, hikmet sahibi kişi.

29 [Kur'an, Nisâ, 4/77] Bizi yakın bir zamana kadar erteleyeseydin.

30 Mevlana'ya ait bir rubaidir. Rubainin tamamı:

Tâ rehber-i to tab'-i bedâmûz buved

Baht-i to mepindâr ki pîrûz buved

To hoftê be subh u şeb-i ömret kûtâh

Tersem ki ço bîdâr şevî rûz buved

Rehberin kötü şey öğreten tabiatinsa

Bahtının açık olacağını sanma.

Sabah uyumuşsun, geceleyn ömrün kısa.

Korkarım gün biter uyandıgında

31 Müslümanlığı kabul eden ilk sahabiden biri. Ölm. 652.

32 [Kur'an, Tevbe, 9/82] Artık kazandıklarının karşılığı olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.

33 Büyük İslam alimlerinden biri. Kerametleriyle efsaneleşmiştir. (861-945)

Aman bulmak için Hak Teala'ya sadık kalmak gerekir. Halka iyi huyla hitap etmeli ki umut hasıl olsun. Kavganın ortadan kalkması için halktan umudu kesmek gerek.

Alemin efendisi Muhammed aleyhisselam şöyle buyurur: “İnsanların en çok şükredenini olmak için kanaatkâr ol. İnsanların en çok ibadet edeni olmak için perhizkâr ol. Kendin için istediğin, sevdiğin şeyi başkaları için de istersen mümin olursun. Müslüman olmak için komşuna iyilik et. Az gül; çok gülmek kalbi öldürür.

Ey zamanenin azizi! Akli başında, uyanık olan kişi her an bu aldaniş dünyasından sevinç sarayına gidişin muhakkak olduğunu bilir; bunu bekleyerek oturur, ahiret hazırlıklarını yapar. Bu dünya ile ilgili şeyleri nasihatlere göre yerine getirir, tamamlar, hayır hasenatta bulunur, sadaka verir. Yüce Allah bunları onun gönlüne yerleştirmiştir. Bunları yerine getirmekte elini çabuk tutar. “Hayru'l-birri 'âciluhu” İyiliğin en iyisi hemen yapılanıdır. Vereceği sadakayı fakirlere, hak sahiplerine kendi eliyle verir. Ansızın ecel gelip çattığında hiçbir şeyden pişmanlık duymaz. Gaflete düşüp tembellek ederse, son pişmanlık fayda etmez.

Günümüzde kurt sıfatlı padişahlar, vârisi olsa da, ölenlerin terekesine göz diker. Şeriat hükümlerinin çoğu dinlenmez olmuş, Müslümanlıktan geriye bir ad kalmıştır.

O mahduma, bana gösterdiği sevgi dolayısıyla din büyüklerinin sözlerinden derlediğim birkaç kelimeyi hizmette bulunmuş olmak için kayda geçirdim. Bu yazıyı sıkılarak, bunalarak değil, rahatlık ve huzur içinde okumak gerekir. Böyle olursa hem dünyada, hem ahirette faydalı olur. Bu sözlerin birçok iyi tarafı sayılabilir; birçok hazinenin anahtarıdır. Nasihat birçok insana tatsız, acı gelir; sevimli tarafı yoktur ama uyuyanı uyandırır. Ancak ölmüş gönüle faydası dokunmaz. Meşhur sözdür: “Doğru söz yüzünden dostum kalmadı.” Bir diğeri de “Seni günaha girmekten alıkoyan kişi kardeşimdir” sözüdür. Bu sözleri gönül kulağıyla dinlemek, can levhasına yazmak gerekir. Beni dürüst alıkoyucu, ihlaslı, garazsız biri olarak bilmelidir.

Derler ki alem dört sınıftaki kişiyle mamur olur. İlmiyle âmil olan alim, öğrenmekten utanmayan cahil, şeriatın hükmünü yerine getiren zengin, ahiretini dünyaya satmayan yoksul.

Beyit

Şeb reft u hadîs-i mâ be pâyân neresîd

Şeb râ çi goneh, hadîs-i mâ bûd derâz³⁴

[Gece bitti; lafımızın sonu gelmedi

Gecenin günahı yok; bahsimiz pek derindi]

Her şeyden münezzeh olan Yüce Allah başarıyı nasip etsin; dünya ve ahiret saadetine layık görsün; iman varlığını yok olmaktan korusun; ibadette ikiyezlülükten uzak tutsun; günden güne artan lutuflarıyla yardım etsin.

Dinlenilmeyen duadan, huşûsuz kalpten, doymayan karından, faydasız ilimden Allah'a sığınırız.

Allah'ın selamı Muhammed'e, onun tertemiz, güzel ailesine olsun.

Dine sarılan doğru yolu bulur. Yüz çeviren geçim darlığına düşer. Allah doğru yolu göstericidir. Yarabbi, doğru yoldaki Nebi'nin hürmetine bizi kendi rızan üzere yaşat.³⁵

34 Bu beyit de Mevlana'nın bir rubaininin parçasıdır. Rubainin tamamının çevirisi:

Dün gece bir ben, bir kulunu sever yâr vardı.

Ben yakarırdım, o hep naz ederdi.

Gece bitti; lafımızın sonu gelmedi.

Gecenin günahı yok; bahsimiz pek derindi.

35 Bir sonraki boş olan varakta rik'a yazı ile “Fî 17 şeh-r-i Şaban sene 1044” [5 Şubat 1635] tarihi düşünülmüştür. Yazmanın yazısı Selçuklu neshidir. Bu yazı ile düşülen tarih arasında bir ilgi olmasa gerek.

Hakem Deęerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR

Kanar, M. (2019). *Farsça sözlük*. Say Yayınları.

Ali Ekber Dihhuda, *Lugatname*, 1/41, Tahran: *Mu'essese-yi İntişârât-i Dânişgâh-i Tahran*, 1339 hş.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي خلقنا من نوره والصلوة على خير خلقه محمد وآله
الطيبين الطاهرين يدان الذي تخدوم كما يحب الله في الدارين والقد
بروح القدس كجملته انبيا واوليا وعلما وحكما صلوات الله عليهم
عنهم متفق انهم جملته كتب منزل از آری تعالی بذر ناطق که حقیقت ادبی
که از روح الهی خوانند و لطیفه ربانی گویند و حکما نفس ناطقه بزرگوار
و ناجیه بنمود و او را برای بقای بدافزیده اند و عاقبت او اتساع
ابد باشد و اما شقاوت سرید و محمد مصطفی صلی الله علیه و آله از معنی
چنین عبارت مینماید انکه خلقتم ببلاد و اما بقلبون من ارا الی در
معنی نوح دست خنوع سندانها افزیده شدت انهد بقاء و مردن از دار
قانی بداریاتی منقول میشود پس حقیقت واحد با بطریق محبت و بر کمال
با بطریق کشف و بیان بقسم معلوم میشود و محقق میگردد که حق تعالی
او را برای فایده نور نیا فریده است خلق المائر للبقا افضلت بحسب
التقای انما قلبون من ارا اعمال الی در ارفیقه او رشاد معنی ارفیقه
چنین باشد که مردم افزیده شدند پس گمراه شدند انما عتبی کمی پندارند
که از هر قضا آفریده شد که مردم مجرد نمانند از دار اعمال که دنیاست مدار
آخرت برای شقاوت با از برای سعادت و باید دانست که فئات سه گویند
یکم فئات حقیقی است که از ادیانها آنند که هر حال در انهم و حکم از فئات لغز
زمان و کادش بود تا زمان مرگ و مقصود ازین فئات آنست که مردم کمال نفس
حاصل گردانند و بر اتم طاعت و عبادت بجای آرند و اسباب آخرت و نورشند
معاذ منباد اید و اشارت بوجوب طلب اللهم بذر معنی است که در ضمیر عتبه الاخرة

می

معنی بحاصل بر عتبه دنیا در آخرت انفعالی یابد دوم نشأت بروز خست فوله
تعالی و من در انهم بر رخ الی بومر معنون معنی از انست چنین باشد که از بس
ادمان بعد از مردن بروز خست تا روزی که بر آنکس شود از کور آدمی هر
افعال و احوال خود را در این مختص کنند بصورت مناسب فوله تا
بومر بخند که نفس ما عملت من خیر محضرا و ما عملت من سوء تود لو ان مننا و من
امدا بعد از بخند که الله نفسه و الله رؤوف بالعباد معنی از انست آن بود که
روزی باید بینی در قیامت هر نفس آنچه کرده است از بدی در دنیا خواهد که
در میان وی در میان آن بدی غایبی باشد و در اخلاق و افعال نکو هر چه
است عزیز نکو هر کور با او مؤمن شود و از وی مردم راحت چند و آنرا فاعل
و اخلاق بزرگوار باشد فرقی نیست مومن می شود و مردم و بر ابر باشد
نقاب قوت حتی جوانش بزرگوارند اگر کبری سقر با و کرم من چنان معنی
هر چه نقد باطن می بود ظاهر کرد و هر چه در دنیا از وی با ارضان باشد از
بیند بود صبح شود بجز روز معلومت که با کمال عشق در شب یکجور
سوال نکرد و کبر و روضه و حنره درین نشأت خواهد بود در سوم فئات
حسرت یعنی بر آنکس شدن مردگان و قرآن مجید از محقق و نبوت ایشان
و صورت انکار خلق بر وقوع این جنس نشأت خبر میدهد اولی بر انسان
انما خلقنا من نطفة فاذا هو خصم مبهم و ضرب لنا مثلا و نبی خلقنا قال
من عجبی العظام و همی بعجم معنی از انست آن بود که در نزد روان ایشان
از قطره نطفه آفریدیم و ایشان با خاصیت کشته اند و ضرب مثال کردید
و آفرید شدن خود را فراموش کردید و گفتند که توان از استخوانهای پوسیده
را زنده کردن فلیخسفا الذی انشاها اوله عرف و یومئذ خلق علم کونهم

در تقاضای حاجت

زنده کرد اندان استخوانهای پوسیده را با رطوبتی که اول بار از نیست هست
کرد اندود و در احکام این نشانیان عجاب بسیارست و عقلا از اهل عالم بیشتر
آن معروست و جمله اشیاء اولیا بر و متوج از روز متفق اند قلان لا ولس
والاخرن لم یحون لی حیقات یوم معلوم و باید دانستیم که لفظ قیامت
مشترک المذلل است نزد اهل بصیرت یعنی برین روز که ذکر رفت اطلاق
میکند و از قیامت صغری خوانند منجات فخر قیامت قیامت اشارت
باین معنی است یعنی که هر که مرد قیامت او بر خاست بهشت و در زخ صراط
و میزان و حساب روز قیامت که خواهد بود و شرح کردن لذات
بهشت در موازین عقل **شهر ششم** دلالتی در منزل فریبان و از سخن
یکی زین جباری مظانی برین متوج جهان بینی در صبح مسلم آمده است از
رسول علیه السلام قال اذا دخل اهل الجنة الجنة نادى مناد انکم ان
تنبوا فلان متوج ابدانکم ان یصحبوا فلا تسموا ابدانکم ان یصحبوا
فلا تبا سوا ابدان معنی جدیدش آن بود که رسول خدا صیفا بدینگون اهل
بهشت در بهشت حرا بنده صافی ندا کند که یا اهل بهشت بعد از من نره بمانید
و غیر بدیدید و شما راستند در حق که دیگر بخور نشوید و شما راستند جوان
شوید و دیگر بر نشوید و شما راستند که خوش عیش شوید و دیگر نومید نشوید
مان ای میخردم عزیزانم که نه زدنک و عدا که من شرفیست که مقصود
از آفرینش عالم و عالمیان ملائکه و انبیا و اولیا الذصلوات علیهم و صبیحین
و اهل معرفت و طاعت اند **فوقه تعالی و ما خلقت الجن و الا انس لا یعبدهون**
یعنی تا فریدیم بران آید میانها الا از برای نکر ما بر مستند و شناسند و
ازین معنی سوال کرد از حضرت ربوبیت داود علیه السلام و قتی که از عالم اطلاق شد

مذ

مذ که ای رب امر خلقت الخلق ای پروردگارا از برای چه خلقی آفریدی
فوقه من و را بر سراد قایت العزیز کنت کثیرا تخفینا فاجبتنا العزیز
یعنی نداه امدار سر برده عزت که کفنی میان بودم خواسته که ما را شناسند
بس معلوم میشود که مراد و مقصود از آفرینش این عالم ملائکه و انبیا و اولیا
و اهل معرفت و طاعتند و باقی مردم بطفیل انسان بجهت ابدای عالم آفرین
سند اند مثلا انسان چون سائر حیوانات با نیست که بخورد و بخندد و نداند
که با این عالم برای چه آمده اند و نفس تعالی او لکن کمال انعام بل هم ضایع
یعنی ایشان خود چهار پا یا بند پا که گمراه تر چون تر برای کاری آفریده اند و در
این تر سست امامت و نور خلافت بود بود فاده اند زهار آن فخر الهی
را و ستر قدیمی را بنا بر یکی هوای نفس ضایع نگردد **توبه** کو پروردگار و جهان
چه کم قدر خود بینی دانی و شامسته حضرت حق انگاه باستی که بشیر خبیر
که آب محبت از دنیا بچرخد بر می آید صغیر کردانی و عراض بقوی صایه ظلم
غلفات شهری را ملک قطع کنی و منه باز لطیفه را باقی را با جبر عبودیت
حق پروردگاری و احکام و هم و خیال را مستفاد نگریدی و لذت های همی و سعی
را نیست پای بینی و خانه دل که مبهط افوا عزت و ذر الوهیت است از
قادران طبیعت و حار و خاشاکا کردمان مجار و بر بخرد پا کردانی عینی
عظیم بود که کسی همشیر سلطان تو اندمذ انگاه خود را در کف طبیعت بجاسا
سکونت لوده کرد اند و لذات تعقیبی ترا می طلبد و قوزان می گزینی و
لذات مجازی از تو میگیرند و تو جز از آن آفریدی بعضی از انبیا و حجی است
که با این آدم ما ادنی میمانند و ما اخش نفینک اطلال همشیر استی و بگرد
فیری یعنی هرگز نآدم چه دوست است تو وجه خیسر است فخر حق

سبطهم را و نوبی که نوبی ازین و غیرین فراموشی را مذکور و یاد می آید
 که زمام اختیار بر دست گشت اگر کار کنی فردا که دست جلالت تصرفی را
 بوی شکر نغاب بندار اختیار از روی روزگار تو بردارد و منادی از
 بستان خبر بیا کند پس آنکه کلک الیوم بقدر اولی الامر یعنی که است امروز
 سطل یعنی محکوم نیست بلکه خداوند را است جلا که ترا فریاد بخشد
 علی ما قرطت فی جنب الله سود ندارد **تالی** الذی خصه عم حواره دلت
 دریا بکه نیست گشت بکاره دلت امروز اگر تو جاره دلت کنی فردا که کنایه حواره دلت
 و ایها الذین امنوا اتقوا ربکم من فیما ان یاتی یوم لا یغفره ولا یخففه
 ولا یساقطه و انما فروع عم الظالمون یعنی است اسف که ای از کمال که
 ایمان آورد بدت خرج گشت از پنج من نما روزی که در اندام مشران الکت باید
 روزی که در آن روز خرد و فروخت باشد و دوستی بود و شفاعت
 بگذر سود کند و ناگردد بکار برین روز که فرید **مثال** آن که جان عقد آور
 فروماند و نطق **پس** میزان کین چشم عبرت بن فروماند ز کار
 نژاد من چنانکه لوم فترک و من حقیرتک لبعم منقلک و من شباهت لکم لوم
 شبیهت و من ذنباک لا یخربک معاصم علی الله سبغوا بید که توشه کن
 حاله توانگری برایت دوشی و از نزد دسی بری روز بخوری و از
 جوی بری روز بپس و از دنیا بری آخرت **همچو** افترت لک زجان چرخ
 مری کنی نرسود و زبان چرخ می فرم که ز سر با دهو ایامه دن تا که چو کوی زمان
 خیالات باطل دنیا است که شیطان بواسطه آن انبوی غفلت و غرور بر سر
 آمل و امالی بکوی نرسود و فرمود بریزد **فول** که تعالی تعذیم و لیتیمهم و من
 تعذیم الشیطان لا عزورا یعنی شیطان وعده میدهد و از زمیند میکند
 من

193
 بنسب و وعده که شیطان دهد بنسب الا قربان همان و هان لبی بر کزیده الوان
 اندک الله بروج منه از مکر و خداع دنیا بر حذر باش **سب**
 دنیا از سرست جاسد کبر با هر ذمی از نوری و سه روز گزافه دنیا
 کانک غرت او عار سبیل و عند نفسک من اصحاب القبور رسول علیه
 السلام میفرماید که با من در دنیا همچنانکه مغرب با مجبوره کذری و شمار
 نفس خود را از میان کورستان زهار تا بلذتهای دنیا که مرخص فرستند
 نشوی و مثال حقیقت دنیا اینست که قرآن قدیم از آن خبر میکند اما مثل
 السیوة الذی یاکم انزلنا من السماء فاحلطه نبات الارض الایه معنی
 آنست که مثل زنده کانی دنیا چون بارانست که اثر افروز ستاریم پس
 بر آنکشته شد بر آن باران نبات زمین را بچ میخورد مردم و چهار پایان
 با زمین مرخص شد و مزین گشت و اهل زمین بخوارند که قانند بر آن
 یعنی مثل دنیا چون کجاهاست و محبوب است که سبب باران هر یک از زمین
 مزین کرد و برودی ناچیز شود همه عمر از او به دنیا جز عجل الله
 باز نتوان سبدن فاعصموا عجل الله جمعا و از ظلمات هو اجرت
 رسول علیه السلام نتوان یافت **همچو** چنگ در کف برزدان و پیاپی زانو
 کایچ قرآن و خبر نیست فسانست و هوس اول و آخر قرآن صعب اندوس
 چنی اندره دین هیرتان قرآن **پس** **و باید** دانستن که مال و اسباب
 دنیا از آن رو که مال و اسبابست کوهیزه نیست نقل و دوستی ادبی یا
 اسباب دنیا کوهیزه است و لهذا صاحب شریعت صلوات الله علیه بزرگوار
 جان بیان فرمود که خست دنیا را سر کز خطبه یعنی دوست داشتن دنیا و
 اسباب سر کز کجاهاست چه هر که مال و اسباب دنیا را الت راه دین

سازد و نظراتنا سنیفاً حفظه این جسم بر کرد و موارز قنایم بنفقون
 برابر جسم دارد و بصورت در دنیا بود و بدله ملامت اعلی **ان الله عباداً**
اعیانهم فی الدنیا و القلوبهم عندنا یعنی خدای تعالی را سزاگانی هستند
 که در انسان در دنیا با خداوند و حق تعالی و برای خدای زینده برای هوای آنها
 را در رخصت صرف گذرانند و با او بی معاوضی بطلبند و طلب اخرف تا
 لاجرم مرجع و بازگشت او ملکوت اعلی باشد و هر که مال و اسباب دنیا را از
 راه شیاطین سازد و عملی اوقات خود را بخصم مطالب و لذتها و نفس آزاره
 صرف کند و در امر جهان دوزخ عالمی دیگر نداند **علیون ظاهراً من الحیوة**
الدنیا و هم عن الاخرة هم غافلون و عذر من مثل این گوید
 انزک لذة الصببار نقلاً بما وعده من لذة من حلیه حیاة ثم موت ثم قسرة
 حدیث خرافه تا نام عمرو معنی اینست که ای کز آنکه معنی کذا را لذت
 خرفند تا بوعده شیر و خمر که میرسد از کج زنگاری باشد بعد از آن
 مردن و بعد از آن نذره شدن سخن مهووه است ای ام عمرو و الویاد
 با هر منفلب و بازگشت او حرکت محم بود و حاصل و نفع او عذاب است
 چنانکه ای تعلقات تعلقات این عالم او را سزاگوار باشد اسافلین
 کشند و نوتزی یا **ذالجر مونی کسوار و هم عند ربهم سنی** که برین سخن
 سزاگوار کرده بصورت هر یک از آنها و اولیا بحال و اغنیای استعمال
 مال دنیا چنانست که طبیب دانان چون خواهد که تریافی سازد از ماری
 چنانکه مقتضی علم و وفور فضل او بود بطریق معین این را صید کند و
 مقدار بیعتی از سر و دم او بیدارد بعد از آن بقایای اجزای او را بگویند
 و حسب قواعد طبی تریافی ترکیب کند که بدان حضرت محم دم توان کرد چون
 نظر

نظر جاهل یعنی بر احوال از طبیبان فذ و کیفیت احوال سیدان بنماید
 و از غرض و مقصود طبیب آگاه بود بنماید که مقصود حکیم از سیدان
 نماند، نقشها و رنگها پوست و است زود عملی انجمن دست با صغیر از کند
 بیک زدن او را هلاک کند و از بهر این گفته اند پیشتر خلق را که **انقوا الدنیا**
فانها السجیم من هاروت و ماروت همه اندرز من بنویسند
 که توفیقی و خانه رنگین است یا ایها الناس ان وعد الله حق فلا تعز تکرم
 الحیوة الدنیا ولا یقر تکرم بالله العز و مر معنی اینست که ای مردمان
 و عدل حق تعالی حق است تا نفرماند تا از نیکانی دنیا که او فریفته است
 اما عالمان صاحب بصیرت را که از طلمات هوا منسلخ شده باشند استعمار
 دنیا زبان ندارد بخواجه غزالی صفا الله عنه نه محمد روز دم دنیا
 کنی خلق را بر قطع علائق تجر بیض سینه ای و ترا چند بر طوله اسب است
 بسته این چگونه بود گفت صحیح طویله در کز زده ام نه در دل **س**
 در دنیا از کجی نشاید که بود در خانه که هزار باشد سالی **بدان** ای عزیز
 روزگار که کسانی که از عالم غافل باشند و از احوال قاطع و از دعای حالی
 بهو استیع و بزبان سلمان بدستش **وس کرا ناع هذه اعمی فهو الاخرة**
اعمی یعنی درد نیا راه نینند و کور باشند در آخرت کور او بود تا بداند
 من الملک مسامع الیسان نرسد بیدار کرد **کذا نظم** «دور» که کز خبر نیست
 خالکت مرابره و ادبیت بدست بجه جز از خبرها باز ماندن موجب
 عزامت است فانی را بر باقی اختیار کردن مسموم نامر است **س**
 حاصل ز میان کار با صل در دیم بر میده عمری بزبان آوردیم بیزار بر قافل
 کردن نه اثر سعادت با سکن **س** تا راست کنی کا جهان در بنویز حیرت مرقف
 دل را طعم برین

بعد ما له زندگانی عذاب آید خریدن خدا را است و بجهت صافی خلق
 چشمه خالی از آلودگی است اما تاملی علی کایتیک ما یکبار از کربلا
 فانظر ماذا اترک و ماذا ابکین یعنی آنچه در دل میگوئی و میکنی چون
 املات برد و فرشته که می نویسد بیکر که چه میکنی
 چون نشسته که سینه توبه ما را بپوست دشوار توان زدند اما ان شکرست
لغمان حکیم پس خویش را بیدار میداد و گفت امر لا تدیری شی
 نفاقه استغفر له قبل ان یخلفک یعنی کاری که نمی دانی که بزودی رخ آید
 آمدن باش برای بی مثل از آنک ناگاه باید بینی برای مردن مستعد
 بید بودن از شیخون مرگ بر جا بودن شرطست و از تنهای کور باید
 آوردن شرح مثل از آن و لکن اطعنا الله و اطعنا الرسول گوید یعنی
 کاسکی فرمان برداری خدا و رسول کرده بودی پیش از آمدن تکلیف
 و این درخواست کردن که نوا آخرت را بجزایر فریب معنی است آنست که اگر
 سکر می تازمان نزد یک تا صدقه بپادشاه از صلحان کشی می فرم که جوید از
 حیوان خوشت و کفر زوال فاکل و ست بقا خوشت و کفر فنا فاکل و ست
 از آن زمان که مرده را بر جنازه بند تا لب کور رسیدن خدای تعالی بخونی خود
 از وی حیل سوال کنده ظهرت منظر الخلق بین ظهرت منظر صاعقه
 فهم آفت عمک یعنی منظر خلق را که جامه است با کد استی صبح منظر را
 کد است بکامت با کد استی حجه می خود گذر از بندگی سید اعظم علیه السلام
 بود شفا رویی استی بکفنت جوار اهل القبور بیکر که لاخره و شیخ
 احسان بود که لکن کلمات بجز آن فال الحمره و طلاله الله یعنی مجاورت
 اهل کبرستان کن تا آخرت را باده دهد و بجایزه مژگان حاضر شو باشد که ترا
 اندوختن

اندوختن کرد اند هر که بجهت آخرت اندوختن نمود در ساه خدای عالم
 و در لغت احتیاط مجاری وردن که در حدیث آمده است که ترک اذنی من تریم
 خیر من عبادة ما فی سنة یعنی ترک دانگی از حرام بهتر است از عبادت
 دوست ماله و بسیار که بر نافع است فردغالی فلیضی کوا فلیلا و لیس کوا
 کثیر اجزاء الا انه یعنی بخندند اندک و بگریند بسیار سه خصلتست
 که هلال مردم در انست شیخ مطاع مخالفی که فرمان بردار او شوند
 و هوای شیخ و هوای نفس که بی روی بگویند و اعجاب امر و بنفسیه
 یعنی خود بینی شبلی رحمه الله علیه میگوید که هر که خفیل شهید نشود کسی که
 ترک آن نکند بترک جان چون گوید ای بخندم عز من انزل الله بر وجه من
 خود را در بیابد با من که عبا مردم بگردند و بکارم احتلاق میدرسند و
 معالمت منطس کنند صمن ز و ستان از زمان اخوان الهلانة و عدا
 السدیه یعنی خطا هر دست می نمایند در باطن هم اند ان برای منک سته
 از عاقله و از برای منک حسنه دفتها یعنی چون از تو بدنی حسنه از قاش
 کرد اند و اگر در تو بدنی حسنه یوشاند با حق تعالی معامله صدق باید کرد
 تا امان بماند تا محلو مخلوق باید گفت تا امید واری حاصل شود و اجلوب
 امید بر ابدیه بدایت تا جنگ بر چیز دست علی علیه السلام میفرمود که هر که
 تکرر بخندد اناس یعنی پر عهد کار با من عبادت کنند ترن مردم با حق
 و لیت المناصیر حاجت نفسان کن مؤمنان یعنی هر پنج برای نفس خودی
 خواهی بود و دست میداری بری در کمران جان خواهی تا مومن استی و احسن
 جوار من جوارک نکن مسلما شکون جمالی بان کس که حساب است تا
 سلم ابی و اقل الضعاف فان الضعاف بحدیث القلب و اندک عتبه که خدای

در حدیث آمده است که هر که بجهت آخرت اندوختن نمود در ساه خدای عالم

بسیار دل با عبادند بدان ای عزیز درون کار که عاقل و همشیار و مبداء کلام بد
 و منظره بجز آنرا ازین برای غیر و ریسری سرور و محقق دانسته منتظر
 و مترصد داشته باشد و اسباب آخرت آماده دارد و در تمام این عالمی از
 وصیت و غیره با تمام رساند و در خیرات و صدقات که خدای تعالی در حق او
 انعام داشته است استیصال کند که خیر الی غیره بخواهد یعنی بهتر از یکی خیر نیست ازود
 با تمام رساند و صدقانی که خواهد داد آن بیست خود بفقرا و مستحقان صرف کند
 تا چون ناکا و اجل فرارسد در هیچ همی حسرت و پشیمانی بخورد که در آنجا که تعاقب
 در آن بکشد و کما علی بخت همه حوزان عالم استماعی هیچ سود نکند و ستیزان
 زمان که با دشمنان کربک صفت از کفر مردگان اگر چه وارث دارد طمع میکنند
 و بیشتر احکام شریعت نفع کنند از مسلمانی بای ماند و چون آن محذوم را با
 از مخلص بودی ظاهر شد و حب نمود از کینه چند راه از رحمتان بزرگان
 در جمع کرد ما منت بجهت خدمت ثبت کرد و باید که از غشسته را بیکر تا مثل
 فرماید از سر رفاهیت و فراغت نه از سر سامت و ملائت که هم در دنیا و هم در
 آخرت فایده دهد و جز نکات بسیار خیرات ابدی مردم بگردید بسیار کسوفها
 داشته که قطع بصیفت در کام بیشترین مردم تلخ باشد و در طبایع مسامحی
 محبوب و ملاحظی و محبوب و بصیفت خفته را میداند که در اندام او مرد را
 سود کند و از آن لغتول بحق لایزاله فی صدق بقا مشهور است یعنی بخیر است مرد
 دوست گذاشت و آخرت و خیر خدا را بجز از این میزانی از نوبت خود گویست یعنی برادر تو
 اکمل است که ترا از کتاهها باز دارد این کلمات را بسج دل ابدی نیندین در بروج
 جان باید بیشتر و مراد بران نمیشود و در واسطه محکم و در عرض بر ابدی نیندین
 و گویند که ابدانی عالم بحاکم است عالمی که بعلم کار کند و نازدانی که از حق
 نند

ننگ ندارد و توانگری که حق شرع بکار دارد
 و درویشی که آخرت بد نیافتن و رسید
 شب رفت و حدیث ما بیان نرسید
 شب راجه کنه حدیث ما بود دراز
 خداوند سبحانه و تعالی توفیق را بر تو دارد و سعادت
 دنیا و آخرت را مساعد کند و اناناد بضاعت
 ایما را از اضاعت مصون دارد و طاعت از
 ریا و شمت بیرون و مدد الطاف هر روز افزون
 منده و فضله و نعوذ بالله من دعا لا یشیع و
 قلب لا یحشع و بطن لا یشبع و علم لا یشفع
 و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین الطیبین

196
 حق نبی المهدی
 و الله اعلم
 من تکون قدا قندی
 و الناس المهدی
 و الله اعلم